

1. Хлобистов Є. Екологічна безпека трансформаційної економіки: монографія. Київ: Агенство «Чорнобелінтерінформ», 2004. 336 с.
2. Зіновчук Н. Екологічна політика в АПК: економічний аспект. Львів: Львівський держ. аграр. ун-т, ННБК «АТБ», 2007. 394 с.
3. Козырева Г. Социально-экономические последствия лесной политики современной России: монография. Москва: МОНФ, 2007. 248 с.
4. Suska A. Development of the estimation methodology for the commercial balance of the market of social and environmental services of forests. Technology audit and production reserves. 2017. № 6/5 (38). P. 26–31.
5. Суска А. Визначення і обґрунтування соціально-екологічного потенціалу лісу в контексті становлення ринку соціально-екологічних послуг. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. URL: <http://global-national.in.ua/issue-20-2017>.

E-mail: n.suscka@gmail.com

УДК 65:502/504/075.08

Швайка О.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри екологічної економіки,
Національний лісотехнічний університет України

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК ЗА ЗАКОНАМИ ПРИРОДИ ЗА РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті наведено основні типи системи економічних законів, основні концепції законів природи, законів екології та законів ринкової економіки. Розглянуто економічний порядок за законами природи з урахуванням новітніх моделей економіки, зокрема екологічної економіки та фізичної економії. Подано сутність економічного природного порядку, визначено, що сучасний розвиток господарювання потрібно змінювати з політично залежної економіки на економіку, яка повинна базуватись на законах природи. Не політизація економічних знань, а підхід до аналізування з позицій законів природи може стати основою ефективного економічного розвитку на засадах законів природи за ринкової економіки. В сучасних умовах ринкової економіки економічного природного порядку можна досягти під час ведення господарської діяльності за принципами екологічної економіки та фізичної економії.

Ключові слова: економіка, порядок, закон, закони природи, ринкова економіка, екологічна економіка, фізична економія.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОРЯДОК ПО ЗАКОНАМ ПРИРОДЫ ПРИ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Швайка А.Н.

В статье приведены основные типы системы экономических законов, основные концепции законов природы, законов экологии и законов рыночной экономики. Рассмотрен экономический порядок по законам природы с учетом новейших моделей экономики, в частности экологической экономики и физической экономии. Предоставлена сущность экономического естественного порядка, определено, что современное развитие хозяйства нужно менять с политически зависимой экономики на экономику, которая должна базироваться на законах природы. Не политизация экономических знаний, а подход к анализу с позиций законов природы может стать основой эффективного экономического развития на основе законов природы при рыночной экономике. В современных условиях рыночной экономики экономический естественный порядок можно достичь при ведении хозяйственной деятельности по принципам экологической экономики и физической экономии.

Ключевые слова: экономика, порядок, закон, законы природы, рыночная экономика, экологическая экономика, физическая экономия.

ECONOMIC RULES ACCORDING TO LAWS OF NATURE IN A MARKET ECONOMY

Shvaika O.

The article deals with the most important questions of the humanity: how to find harmony between economic activity and nature. The essence of Laws of Nature and laws of market economy is described. The economic rules according to the Laws of Nature are considered, taking into account the latest models of the economy, in particular the ecological economy and

physical economy. The essence of economic rules, which support and include Laws of Nature, is described. Consequently, in modern economic development human needs have to be changed immediately and have to be based on Laws of Nature. The economic knowledge which considers Laws of Nature is now the approach for effective economic development on the principles of the Laws of Nature in a market economy. In that condition, a development of market economy in which humanity flourishes, can be achieved when economic rules support and include Laws of Nature and economic activity based on the principles of ecological economy and physical economy.

Keywords: economy, rules, Laws of Nature, market economy, ecological economy, physical economy.

Постановка проблеми. Наше життя протікає в біосфері планети Земля у спільному просторі в тісній взаємозалежності та збалансованості. Баланс завжди хиткий, а за його порушення стаються життєві і природні катастрофи. Впродовж усього розвитку людства та його господарювання діяльність людини відхилилась і досі відхиляється від законів природи. Вирішення економічних та екологічних проблем сьогодення потрібно шукати за допомогою різних новітніх наук та використанням наукової спадщини вчених минулих років, які займалися дослідженням взаємозв'язків економічних і природних процесів. Для збереження балансу нові моделі економіки, зокрема моделі екологічної економіки та фізичної економії, мають стати провідними для всіх напрямів розвитку суспільних відносин, зокрема економічних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку новітніх моделей економіки, зокрема моделей екологічної економіки та фізичної економії, присвячені праці таких вчених, як, зокрема, Ф. Кене [4], С. Подолинський, М. Руденко, С. Гезель, Г. Дейлі, Л. Гринів [2], Ю. Туниця.

Постановка завдання. Метою статті є розробка теоретико-методологічних основ щодо зміни сучасного способу господарювання за ринкової економіки на господарювання за законами природи, що має привести до економічного порядку та призупинення виснаження природного капіталу землі.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Якщо любиш прибуток, шукай його пристойним шляхом, тисяча на те перед тобою благословених ремесл», як писав ще колись видатний український мислитель Григорій Сковорода.

На початку свого розвитку економіка й екологія йшли в єдності, ці дві науки поєднували схожі фундаментальні питання, зокрема головним питанням, що стояло перед економікою, було таке: «Яким чином індивідуальне прагнення досягти приватних інтересів впливає на досягнення більших суспільних цілей – спільного добра?». Іншими словами, чи можуть особисті бажання людей та їх задоволення працювати на інтереси суспільства загалом? Відповідь, яку дала класична економіка, полягала в тому, що ринок спрямовує індивідуальну поведінку начебто «невидимою рукою» до спільного добра, тобто суспільного блага [1, с. 161].

Аналогічно до ранньої економічної науки екологія переймалась питанням про те, як екологічні системи загалом можуть працювати на спільне благо усіх біологічних видів, що їх складають. Ці дві науки, що концептуально доповнюють одна одну, у сучасному розвитку опинилися в гострому конфлікті, тому їх вирішення може посприяти заміна економіки на новітні моделі економіки, зокрема екологічну економіку та фізичну економію, які повинні базуватись на напрацюваннях світових економістів попередніх століть, зокрема економічної теорії фізіократів.

Засновниками школи фізіократичної економії були французькі вчені другої половини XVIII ст. Франсуа Кене, Анн Робер Жак Тюго, а продовжили їх справу Дюпон де Немур, Віктор Мірабо, Мерсьє де ла Рівьєр. Запроваджене ними поняття «фізіократія» майже дослівно відображало сутність залежності економічних явищ від фізичних (природних) [2, с. 82].

Основою наукових поглядів фізіократів було вчення про «природний порядок». Вони вважали, що суспільні закони є законами «природного порядку», сприятливими для суспільства і встановленими Богом для відтворення та розподілу благ. Зокрема, Ф. Кене вважав, що «фізичні закони», які встановлюють природний порядок, є найвигіднішими для людської спільноти, з точністю визначають природне право всіх людей, є вічними, незмінними і кращими законами, які тільки можуть існувати [3, с. 117].

Концепція природного порядку базується на фізіократичній теорії. Фізіократи розрізняють природний і штучний стан. У цьому вони наслідують більш ранніх мислителів, зокрема того ж Аристотеля з його раціоналізмом. Також спостерігався вплив християнства з волею Бога, зокрема католицизм, який віддзеркалений у концепції про природний порядок. Цей бажаний Богом порядок є основою щастя людей.

Оскільки Бог – захисник та організатор щастя людей, утвердження природного порядку є найбільш прийнятним для людського роду. Кожний індивід за допомогою освіти зуміє відшукати найвигідніший шлях. Сутність порядку така, що особистий інтерес одного ніколи не може бути відокремлений від інтересу всіх, що може бути реалізоване під час панування вільної думки. Завдання влади полягає в тому, щоб усувати штучні перепони, забезпечити вільнодумство, карати тих, хто робить на них замах, наставляти в законах природного порядку, виховувати, освічувати, формувати потрібні якості в людині.

Школа фізіократів заклала основу формування однієї з перших наукових парадигм у галузі економічних знань. Одним з головних положень було їхнє трактування сутності виробництва. На відміну від усіх економістів, зокрема сучасників, фізіократи доводили, що тільки землеробство є виробництвом. Землеробство як єдине джерело чистого продукту – це щорічні надходження, що наповнюють бюджет країни та є основним джерелом багатства нації.

У своєму трактаті «Економічна таблиця» Ф. Кене виклав основну економічну модель, яка базувалась на природничих засадах [4, с. 279].

Отже, Ф. Кене та його послідовники започаткували оригінальну й досі майже нерозвинену концепцію суспільного відтворення, що ґрунтується на врахуванні особливостей відтворення природи. Незважаючи на вагомість внеску у становлення економічної науки, сьогодні доробок фізіократів сприймається дещо неадекватно до його справжньої значущості [2, с. 84].

Сьогодні диктує умови щодо відновлення природного капіталу, тому сучасна економічна наука повинна враховувати закони природи та базуватись на законах фізики. Фізіократична теорія, яка базується на законах природи, є актуальною для сучасного господарського процесу, а вчення про природний порядок Ф. Кене є важливим з пізнавальної точки зору.

Сам закон – це внутрішньо потрібні, сталі й істотні зв'язки між протилежними сторонами, властивостями явищ, процесів, елементів матеріальної системи. Кожен закон пронизаний внутрішньою суперечністю. Суперечність є суттєвим закономірним відношенням між протилежними сторонами.

Економічні закони, як і закони природи, мають об'єктивний характер. Але вони істотно відрізняються від законів природи, тому що виникають, розвиваються і функціонують лише в процесі економічної діяльності людей, а саме у виробництві, розподілі, обміні та споживанні. Крім того, економічні закони, на відміну від законів природи, діють не вічно. Їх більшість має тимчасовий характер.

На початкових етапах розвитку ринкової економіки економічні закони реалізуються через стихійну діяльність людей, через конкурентну боротьбу на вільному ринку, подібно до непізнаних сил природи. На сучасному етапі розвитку, коли основним типом власності є, зокрема, монополістичний та державний, стихійна дія економічних законів доповнюється елементами їх свідомого використання через механізм державного і наднаціонального регулювання економіки, розширення масштабів монополістичних об'єднань.

Держава не може скасувати об'єктивні економічні закони, але може створювати передумови для розвитку об'єктивних законів, змінюючи умови. Це досягається, по-перше, вдосконаленням права власності, господарського механізму; по-друге, за допомогою державного регулювання. Отже, економічні закони не залежать від свідомості людей, але залежать від їх свідомої діяльності [5].

До системи економічних законів належать такі основні типи, які наведені в табл. 1.

Загальні економічні закони відображають внутрішні, необхідні, сталі й суттєві зв'язки, властиві

насамперед технологічному способу виробництва, процесу взаємодії людини з природним середовищем, між різними елементами в процесі роботи, однаковими для всіх суспільних форм.

Загалом відносини економічної власності виражають сутність системи виробничих відносин. Водночас сутність економічної власності розкривається в системі економічних законів.

Закони природи – це такі закони, котрі діють незалежно від бажання людини. Саме закони природи визначають все, що відбувається на землі. Для людини доцільно пізнати закони природи та побудувати свою господарську діяльність згідно з ними, бо такий шлях є шляхом до розвитку. Навпаки, неправильне розуміння законів природи чи їх ігнорування завжди призводить до негативних або, що гірше, до трагічних наслідків. Людина підпорядкована законам природи, і для неї пізнання природних законів про свою сутність є важливим завданням.

Людина створена вільною з можливістю чинити всупереч природі, не керуючись тільки інстинктами, які природно виникають зсередини. Також людина може самостійно вигадувати правила поведінки, що й є свободою, яка дана кожній людині. На жаль, вона призводить до результатів саморуйнування.

Людина не знає, чого вимагає від неї природа, тому вона завжди перебуває в протидії, протиріччї з нею, через що весь час страждає. Людина вигадусь, яким чином їм чинити, як будувати взаємовідносини, але не знаючи закону природи, який постійно впливає на людське суспільство. Тому завдання всього людства загалом і кожної людини зокрема полягає в тому, щоб досягнути цей закон природи і досягти цілковитої відповідності йому [6].

Людина вивчає закони фізики, хімії, біології, намагаючись отримати від їх дотримання різноманітні вигоди. Так само і людське суспільство, якщо б воно знало, яким чином можна правильно організувати себе відповідно до цього закону, прийшло б до комфортного та сталого існування. Поки людина не навчиться відповідати закону природи, вона буде страждати. Оскільки людина від покоління до покоління розвивається, з її розвитком постійно зростає також її протилежність закону природи, а за ступенем цієї протилежності

Таблиця 1. Основні типи системи економічних законів

№	Тип закону	Характеристика
1.	Загальні економічні закони	Закони, властиві всім суспільним способам виробництва: – закон відповідності виробничих відносин рівню й характеру розвитку продуктивних сил; – закон зростання продуктивності праці; – закон економії часу тощо.
2.	Закони, що діють у декількох суспільно економічних формаціях	1) Закон вартості; 2) закон попиту і пропозиції тощо. Такі закони відображають внутрішні сталі й суттєві зв'язки, які властиві декільком технологічним способам виробництва в їх взаємодії з деякими однаковими елементами різних суспільних форм в однотипних суспільно економічних формаціях.
3.	Специфічні економічні закони	Закони, що діють лише в межах одного суспільного способу виробництва. Найважливішим серед них є закон, який виражає найбільш глибинні зв'язки між продуктивними силами та виробничими відносинами, тобто відносинами економічної власності у взаємодії з розвитком продуктивних сил.
4.	Закони, що діють лише на одній зі стадій суспільного способу виробництва	Закон породження монополії концентрацією виробництва, який діє на вищій стадії розвитку за ринкової економіки.

людина зазнає всіляких страждань і бід, які отримує через свій дисбаланс з природою.

Навчитись людині вести господарську діяльність за законами природи – це означає стати щасливою, відчувачою вічність і досконалість подібно самій природі.

Розуміння самої природи пов'язане з розумінням впорядкованості світу. Способи впорядкування можуть бути різними. Ідея порядку практично завжди виражається в понятті закону. Порядок припускає деяку сталість, незмінність об'єктів і відносин між ними. Але чи може така сталість бути абсолютною? Всі сталості природи, які ми фіксуємо в ній, за найближчого розгляду виявляються відносними, як, втім, і самі форми речей, рухів і відносин. Поняття «сталість форми» можна уявити як уповільнений процес, що протікає від свого виникнення або народження до свого розпаду або перетворення в інші форми.

Всі сталості природи підпорядковані фундаментальному закону мінливості, який і є незаперечним законом природи. Але якщо світ постійно змінюється, то осягнення природи як сталості виявляється можливим тільки завдяки тому, що ми ідентифікуємо розділення в просторі як різні за якістю та кількістю явища як різноманітні форми виявлення одних і тих же об'єктів.

Розвиток природи є дивергентним процесом, а не конвергентним. Цілеспрямованість вноситься в світ тільки через людину, оскільки вона як мисляча істота у своїй діяльності може переслідувати якусь заздалегідь визначену нею мету; тільки людина вносить ідею цілеспрямованості в природний процес, після чого починає

розглядати його за аналогією з культурно-історичним процесом.

Про впорядкованість світу існують різноманітні концепції економічного порядку за законами природи, а саме від Платона, Аристотеля і Епікура до І. Ньютона, Г. Лейбніца і А. Ейнштейна. Всі ці концепції так чи інакше концентруються навколо різних понять закону, і було б доцільно ввести якусь типологію законів, точніше типологію різних розумінь закону. Візьмемо за основу класифікацію, запропоновану Альфредом Уайтхедом [6]. Отже, можна виділити чотири основні концепції законів природи, сутність яких наведемо в табл. 2.

Таким чином, природний порядок є скоріше нашим уявленням про порядок, що ми проектуємо на світ, отримуючи в результаті ту чи іншу «картину природи». Образ природи, створений в рамках класичної парадигми, є не більш ніж однією з таких можливих «конструкцій». Загальним висновком з розчарування в класичному детермінізмі стає переконання в неможливості виключити суб'єктивно-особистісні компоненти зі змісту нашого знання. Отже, абсолютно по-новому починає виглядати традиційна проблема, а саме проблема статусу людини в системі світобудови.

Якісні зміни в рівні людської деструктивності властиві ринковій економіці. Серед цих змін слід назвати збільшення використання синтетичних матеріалів, які природа не може швидко переробити, та значний обсяг споживання усіх видів енергії, зокрема горючих копалин. Ці зміни у способах виробництва, є головними причинами швидкого поглиблення екологічної кризи ще із середини ХХ ст.

Таблиця 2. Основні концепції законів природи

№	Концепція законів природи	Характеристика
1.	Іманентна концепція	Ця концепція передбачає, що порядок природи визначається характером реально наявних об'єктів, сукупність яких складає основу цього порядку. Іманентна концепція несумісна з принципом актуалізму, згідно з яким Всесвіт розвивається за одним і тим же законом, що визначає поведінку будь-якого об'єкта на як завгодно віддалений термін. Звідси випливає, що ми повинні визнати обмеженість наших можливостей пізнання майбутнього, оскільки незрозуміло, як довго будуть діяти закони, відомі нам сьогодні. Концепція іманентного закону була б прийнятна тільки за тієї умови, якщо би вдалося отримати достовірну метафізичну теорію, згідно з якою характер природних об'єктів визначається їх внутрішньою природою, тобто ми повинні обґрунтувати або прийняти те, що раніше було розглянуто як доктрина внутрішніх відносин. У цій концепції закон розуміється як щось внутрішньо властиве самим об'єктам.
2.	Трансцендентна концепція	Ця концепція заснована на альтернативній метафізичній доктрині зовнішніх відносин. Властивості кожного елемента розглядаються тут не як його власні характеристики, а як щось привхідне. Закон трактується як щось зовнішнє по відношенню до об'єктів.
3.	Позитивістська концепція	Позитивістська концепція виглядає привабливою і простою, на відміну від двох попередніх, вона не потребує метафізичного обґрунтування. Закон є не більше ніж спостережуваним порядком явищ.
4.	Конвенціональна концепція	З нескінченного різноманіття культурно-історичних людських світів неможливо вивести ідею єдиного універсального закону, гідного «для всіх часів і народів». Більш того, сама ідея універсуму життєвих світів в принципі нездійсненна через історичний досвід, на який вона спирається. Ідея історичного універсуму несумісна як із нескінченністю історичного минулого, так і з відкритістю історичного майбутнього. Тому для сучасної раціональності більш характерною є не ідея завершеного порядку, а ідея конструктивного хаосу, з якого народжуються різноманітні людські світи. Кожен з цих світів живе відповідно до закону, галузь визначення якого обмежена історичним типом культури. Закон виступає як конвенція, прийнята цією спільнотою та діюча в просторових і часових межах цього співтовариства.
4.	Концепція конструктивного хаосу	Ця концепція ставить за основу питання саме поняття причинності, на які спиралась традиційні концепції закону. Для того щоб поняття причини «працювало», повинна виконуватись умова, що одна й та ж причина виробляє одну й ту ж дію. Це означає, що якщо у нас є дві однаково організовані системи, то вони будуть «поводитися» однаково.

Щоб зрозуміти екологічний вплив економіки на природу, Беррі Коммонер [7] виділив чотири неписані закони екології, які наведені в табл. 3.

На фоні цих чотирьох неписаних законів панівна модель розвитку ринкової економіки постає явно анти-екологічною. Насправді багато характеристик ринкової економік як екоісторичної системи можна звести до таких антиекологічних тенденцій системи [7], які наведені в табл. 4.

Капіталізм, що не в змозі оцінити реальну вартість природних багатств, максимально залучає сировину та енергію, бо чим ширше цей потік від видобутку до доставки кінцевого продукту до споживача, тим більше можливостей отримати прибуток. Вибірково зосереджуючись на мінімізації праці, система сприяє впровадженню енергозатратних і капіталомістких високих технологій. Усе це приводить до пришвидшеного вичерпування невідновлюваних природних ресурсів та викидів дедалі більшої кількості відходів у довкілля.

Описані суперечності між екологією та економікою можна узагальнити так: відносини використання для

прибутку стали єдиним зв'язком між людьми, а також між людьми та природою.

Це означає, що хоча ми можемо передбачити більш стабільні технології, які вирішили би більшість проблем довкілля й розвитку, проте використанню цих технологій перешкоджає спосіб виробництва, а саме капіталізм і капіталісти. Великі корпорації приймають остаточні рішення про технології, які ми використовуємо, й оцінюють можливі варіанти лише через призму прибутковості.

В основі загального антиекологічного підходу до виробництва лежить питання зростання. Динаміка експоненційного росту є питомою властивістю капіталізму, тобто системи, у якій гроші обмінюють на товари, які потім знову обмінюють на ще більше грошей, і так до нескінченності. Це означає, що прогрес економіки не може існувати без постійного зростання масштабів виробництва, адже будь-яке припинення цього процесу призведе до економічної кризи. Однак наприкінці ХХ ст. були всі причини вважати, що довкілля більше не може підтримувати те швидке економічне зростання,

Таблиця 3. Закони екології Беррі Комонера

№	Закони екології	Характеристика
1.	Усе пов'язане з усім	Вказує на складність і взаємопов'язаність екосистем. Природа набагато складніша й різноманітніша, а також значно гнучкіша, ніж передбачає метафора еволюції індивідуального організму. Екосистема може втрачати види та переживати серйозні перетворення, не руйнуючись. Але пов'язаність природи також означає, що екологічна система може переживати раптові приголомшливі катастрофи в ситуації межового тиску. Система стабілізується за рахунок динамічних взаємно врівноважених властивостей. Екологічна система – це підсилювач, тому навіть незначне хвилювання в одному місці може мати значні віддалені в часі наслідки в іншому місці.
2.	Усе мусить рухатись	Повторює основний закон термодинаміки: у природі нема відходів, кількість матерії та енергії зберігається, а відходи одного екологічного процесу переробляє інший процес. Наприклад, повалене дерево чи колода у старому лісі стає джерелом життя для безлічі видів і є необхідною ланкою екосистеми.
3.	Природа знає краще	Третє правило екології полягає в тому, що будь-яка значна антропогенна зміна в природній системі може стати згубною для цієї системи. Впродовж п'яти мільярдів років еволюції живі організми виробили великий набір речовин та реакцій, що утворюють живу біосферу. Сучасна нафтохімічна промисловість за короткий період виробила тисячі нових речовин, які раніше не існували у природі. Складені за тими самими вуглецевими схемами, що й природні складники, ці нові речовини охоче включаються до наявних біохімічних процесів. Але це відбувається у способи, які часто руйнівні для життя, що призводять до мутацій, раку та різних проявів смерті та хворіб.
4.	Нічого не виникає з нічого	Експлуатація природи завжди призводить до екологічних втрат, люди більше споживають, ніж виробляють. Другий закон термодинаміки показує, що в процесі використання енергії люди «витрачають» (але не знищують) енергію, тобто перетворюють її на вже більше не придатну для роботи. Під час будь-якого перетворення енергії якась її частина деградує таким чином. Тому екологічні витрати виробництва досить значні.

Таблиця 4. Закони ринкової економіки

№	Закони	Характеристика
1.	Єдиний постійний зв'язок між речами – це гроші.	Виражає те, що за ринкової економіки всі соціальні зв'язки між людьми та всі стосунки людей з природою зведені до грошових відносин.
2.	Байдуже, куди рухається та чи інша річ, якщо вона не повертається до кругообігу капіталу.	Відображає факт, що економічне виробництво в сучасних ринкових умовах насправді є не циклічною системою (як природа), а лінійною, що рухається від джерел ресурсів до звалищ відходів. Звалища в наш час уже переважають.
3.	Саморегульований ринок знає краще.	Уже не екологічний принцип «природа знає краще», а скоріше антиекологічний принцип «саморегульований ринок знає краще» дедалі більше контролює все живе за сучасного розвитку людства.
4.	Природні багатства – це подарунок власнику землі.	Виражає той факт, що екологічні втрати, пов'язані з використанням природних ресурсів та енергії, не так часто враховують в економічних рішеннях.

якого вимагала система для підтримання власного існування [7].

Економічний порядок, за якого людство процвітає, і є природним економічним порядком. В умовах ринкової економіки його можна досягти під час ведення господарської діяльності за принципами екологічної економіки та фізичної економії.

Чи можна вважати фізіократичну школу основоположною в подальшому розвитку школи фізичної економії? Адже ця школа була споріднена з фізичною економією лише деякою мірою, оскільки базувалась на світоглядній основі, а саме природоцентризмі. На думку Л. Гринів, ці школи дещо різняться, оскільки характеризуються різними концептуальними підходами до вивчення абсолютної додаткової вартості, що виконують основу для створення відносної додаткової вартості в економіці. Зосередивши свою увагу тільки на сільському господарстві, фізіократи не охопили своїми дослідженнями простір наземної біосфери та інші галузі життя, які є також продуктивними щодо створення цієї вартості [2, с. 85]. Тому лише методологія космогенності, на якій базується сучасна фізична економія, започаткована С. Подолинським, і господарська діяльність за принципами екологічної економіки можуть вирішити проблеми сучасної економіки сталого розвитку.

Важливо під час реалізації екологічної економіки та фізичної економії враховувати досвід українських вчених, котрі з другої половини XIX ст. створили фізико-економічне вчення, що науково обґрунтує можливість одночасного проживання на Землі десятків мільярдів людей. Це С. Подолинський, В. Вернадський, М. Руденко, на основі досліджень яких сформована українська школа як екологічної економіки, так і фізичної економії [8].

Естафету ідей перейняли сучасні науковці. На теренах України вперше організував школу екологічної економіки академік Юрій Туниця. Як автор ідеї та концепції створення Екологічної Конституції Землі [9], тобто міжнародного акта екологічної безпеки планети і сталого розвитку, та автор посібника «Екологічна економіка і ринок: подолання суперечностей» він надалі розвиває напрацювання для втілення в реальність екологічної економіки [1, с. 162].

Отже, природний економічний порядок розглянуто в працях економістів, зокрема фізіократів, ще від

французького економіста Ф. Кене, українських вчених С. Подолинського (енергетична теорія), В. Вернадського (вчення про ноосферу), М. Руденка (енергія прогресу) до сучасних науковців, зокрема Ю. Туниці (Екологічна Конституція Землі).

Також доцільно використовувати праці німецького вченого Сильвіо Гезеля «Природня економіка» та «Природній економічний порядок», де «природним економічним порядком» С. Гезель називає такий порядок, в якому люди конкурують між собою на рівних тими засобами, які їм дала сама природа, без жодних привілеїв.

Сильвіо Гезель зазначав, що всі повинні мати рівні можливості в конкурентній боротьбі, а привілеї – це зло, яке завжди фальсифікує результати справжньої конкуренції [10, с. 11].

Саме на це спрямовані дві фундаментальні реформи, які запропонував С. Гезель, а саме вільна земля та вільні гроші. Вільна земля – це суспільна власність на землю, в якій знищено дохід від ренти. Вільні гроші – це суспільна власність на гроші, коли знищено дохід від лихварства [10, с. 97, 305].

Сучасний розвиток господарювання потрібно негайно змінювати з політично залежної економіки на економіку, яка повинна базуватись на законах природи. Екологічна економіка та фізична економія як нові моделі економічної теорії повинні сформувати в сучасній людині принципово нове мислення щодо ведення господарства, яке має базуватись на природничих засадах економічного знання.

Не політизація економічних знань, а підхід до аналізу з позицій законів природи може стати основою ефективного економічного розвитку на засадах законів природи за ринкової економіки.

Використання принципів екологічної економіки та фізичної економії за ринкової економіки на сучасному рівні господарюванні дасть змогу досягнути природнього економічного порядку та вирішення проблем економіки сталого розвитку сьогодення.

Висновки з цього дослідження. Отже, в умовах сучасного розвитку ринкової економіки економічного природнього порядку можна досягти під час ведення господарської діяльності за принципами екологічної економіки та фізичної економії, а економічним порядком, за якого людство процвітає, є природний економічний порядок.

1. Екологічна економіка – інструмент сталого розвитку. Наукові дискусії під керівництвом академіка НАН України, професора Ю. Туниці. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 157–159.

2. Гринів Л. *Фізична економія: нові моделі сталого розвитку: монографія*. Львів: Ліга-прес, 2016. 424 с.

3. Майбурд Е. *Введеніє в исторію экономической мысли. От пророков до профессоров*. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Дело, 2000. 560 с.

4. Кенэ Ф., Тюрго А.Р., Дюпон де Немур П.С. *Физиократы. Избранные экономические произведения* / пер. с фр., англ., нем. Москва: Эскмо, 2008. 119 с.

5. Ватаманюк З., Панчишина С. *Економічна теорія: макро- і мікроекономіка*. Київ: Альтернативи, 2001. 606 с.

6. Липский Б., Марков Б. *Философия*. Москва: Юрайт, 2011. 495 с.

7. Foster J.B. *The Vulnerable Planet: A Short Economic History of the Environment*. Published by: NYU Press, Monthly Review Press. 176 p.

8. Руденко М. *Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології*. Київ: КЛІО, 2015. 680 с.

9. Туниця Ю., Василенко В., Костицький М. та ін. *Екологічна Конституція Землі. Методологічні засади: монографія*. Львів: РВЦ НЛТУ України, 2011. 350 с.

10. Гезель С. *Естественный экономический порядок* / пер. с нем. Москва: Концептуал, 2015. 432 с.

E-mail: rurych@ukr.net